

RICHARD W. REICHARD

**FROM PETITION TO THE STRIKE. A HISTORY OF STRIKES
IN GERMANY, 1869–1914.**

*(Petíciótól a sztrájkig. A sztrájkok története Németországban,
1869–1914.)*

New York, London, Peter Land ed., 1991. 336 p.

Az amerikai egyetemi oktató nem először nyúlt a német munkásmozgalomhoz úgy, hogy elsősorban a sztrájkok története, s azon belül is azok gyakorisága, nagysága érdekelte.

Reichard ahhoz a közhelyszerűen ismert igazsághoz közelít, hogy a német munkások „nem szerettek” sztrájkolni, jó, pontos és megbízható munkások voltak. Ezen az alapon úgy véli, hogy Németországban sokkal kevesebb sztrájk zajlott le, mint a többi fejlett kapitalista országban. Ezzel a német szaktörténészek kritikáikban egyáltalán nem értenek egyet, s rámutatnak, hogy Reichard a sztrájkok egész sorát hagyta figyelmen kívül, és forrásanyaga meglehetősen hézagos. Reichard az első nagy sztrájkhullámot az 1869–72-es évekre teszi (a sztrájkok az esseni bányászokat és a Dortmund-környék munkásait érintették), második nagy hullámként az 1889-ben kezdődő nagy bányászsztrájkot említi, de foglalkozik az 1894-es berlini sörbojkottal is. A harmadik hullámban a híres 1903–1904-es crimitschauer textil munkás sztrájkjal kezdődik, s idetartoznak az 1905-ös nagy Ruhr-vidéki sztrájkok. Reichard érdekes megállapítása szerint ezek a sztrájkok is jobbára spontán módon robbantak ki, s általában mind a német szakszervezetek, mind maga a szociáldemokrata párt igyekezett visszatartani a munkásságot a sztrájkoktól. A német történészek ezt az állítást is fenntartással fogadták, s azt hangsúlyozzák, hogy Reichard rá sem kérdezett a munkásmegmozdulások okaira, még kevésbé próbálta elemezni az összefüggéseket és kevésbé vette figyelembe az újabb német szakirodalmat.

A kötet megjelenése és a kibontakozó vita mindenesetre bizonyítja, hogy a nyugat-európai szakmai körök érdeklődést mutatnak az ilyen témák iránt is.

Jemnitz János

**DER FORSCHUNGSSTAND ZUM THEMA „KLASSE UND
GESCHLECHT” IN ZENTRAL- UND OSTEUROPA.
INTERNATIONALE TAGUNG DER HISTORIKER DER
ARBEITERSBEWEGUNG**

*(„Az osztály és nem” téma kutatásának helyzete
Közép- és Kelet-Európában.)*

Munkásmozgalom-történészek nemzetközi tanácskozása)

Wien, 1993. 119 p.

Nyugat-Európában és Észak-Amerikában már évek, évtizedek óta napirenden van a téma, sokféle kutatás folyt, jelentős munkák is születtek már. Közép- és Kelet-Európában azonban jelentős a lemaradás. A régió szempontjából fontos segédkönyvet vehet kezébe az érdeklődő, a térség vonatkozásában olyan összeállításhoz jut, amelyben nyomon kísérheti az 1970–80-as évek könyv- és folyóirattermését a témában. Az országok: Lengyelország, Bulgária, a Szovjetunió (Oroszország), Horvátország és Szlovénia, Csehország és Szlovákia, illetve Magyarország. Miközben szinte valamennyi ország bibliográfiájának összeállítója hangsúlyozta, hogy a történetírás az adott kérdésben náluk még elmaradott – a termés mennyiségileg mégis jelentős. Megállapít-

hatóak benne egyenetlenségek, és jól érezhetőek a politikai atmoszféra változásai is az 1970-es és a késő 1980-as évekbeli írások között.

A munkák jelentős hányada szociológiai–szociográfiai elemzés, ám Oroszországban az 1970-es években megjelentek a sztálini korszakban különféle okokból félretolt jelentős nőalakok életrajzai (A. Kollontaj, Vera Figner, Vera Zaszulics vagy Szofia Perovszkaja). A kérdés csak az, hogy az újonnan feltáruló forrásanyag alapján mikor születnek teljesebb életrajzok. E mostani bibliográfiai összesítés azonban kétségtelenül hasznos támpont a további kutatásokhoz és a tájékozódáshoz. A magyar rész összeállítása és a rövid bevezető Soós Katalin és Torma Ákos munkája.

Jemnitz János